

О. В. Нарожна

ст.викладач кафедри кримінального права,

кримінального процесу та криміналістики,

ОНУ імені І. І. Мечникова

**ДЕЯКІ ПИТАННЯ ТИПІЗАЦІЇ ТА ПРИЗНАЧЕННЯ
СУДОВО-МИСТЕЦТВОЗНАВЧОЇ ЕКСПЕРТИЗИ**

Судово-мистецтвознавча експертиза визначає культурно-історичну цінність творів мистецтва та інших предметів. Це

дослідження також стосується виробів, які не мають художньої цінності, але є історично рідкісними предметами. Сюди входять марки, монети тощо. Мистецтвознавчі дослідження зазвичай проводяться з ініціативи судових чи слідчих органів [1, п. 7.1].

Під час провадження судово-мистецтвознавчої експертизи можливо визначити культурно-історичне значення предмета, вид досліджуваного предмета, тобто визначити, до якого виду мистецтва він належить; визначити матеріал виготовлення виробу, його стан, наявність пошкоджень або дефектів. Також завдяки дослідженню експертів-мистецтвознавців можливо визначити часовий проміжок виготовлення предмета, починаючи від століття до більш конкретної дати (року створення). Можливості судово-мистецтвознавчої експертизи дозволяють встановити автора об'єкта, поданого на дослідження. Це завдання виконується в ситуаціях, коли ім'я автора невідоме, але його потрібно встановити, і навпаки, коли ім'я автора відоме, але потрібно встановити, що авторство справжнє.

До завдань судово-мистецтвознавчої експертизи також можна віднести визначення місця походження товару/предмету; встановлення унікальності, автентичності, факту реставрації тощо.

Що стосується об'єктів судово-мистецтвознавчої експертизи, перелік предметів культурно-історичного значення досить великий, але найпоширенішими є:

- розпис предметів, створених на полотні, картоні, металі, кераміці, камені та інших поверхнях (картини, фрески, ікони тощо) різними видами фарб (акварельними, олійними тощо);

- скульптури з гіпсу, металу, бронзи, воску, глини та інших матеріалів;
- досліджуються статуї людей і тварин, бюсти, різноманітні композиції у вигляді сцен, рельєфні малюнки тощо;
- тексти, в тому числі рукописні;
- вироби народних промислів – порцеляна, фаянс, керамічні фігурки, вази;
- антикваріат нумізматики, філателії та ін.;
- антикварні меблі;
- вбрання, яке носили в минулі століття;
- інші предмети, зокрема, музичні інструменти, нотна література, зразки нумізматики, фалеристики, геральдики, вексилології, фотографії тощо.

Експертні дослідження передбачають використання різноманітних методів, серед яких, по-перше, відзначимо хіміко-технологічний метод, що допоможе з визначенням складу матеріалів, використаних при виготовленні виробів. Це дозволяє зробити висновки про їх належність. Такий прийом також допомагає визначити автора, встановлює факт використання певних матеріалів, техніку їх обробки тощо. Проводиться також і цифрове дослідження – для вивчення почерку майстра, особливостей нанесення штрихів, зокрема, відмінних рис моделювання.

Потреба у використанні почеркознавчого (графологічного) методу виникає тоді, коли необхідно встановити авторство текстів і картин. Цей метод використовується для вивчення підписів на полотні.

Відповідно, знаючи об'єкти, завдання та методи експертизи, можемо сформулювати питання для призначення та проведення судово-мистецтвознавчої експертизи.

- чи має дослідницький об'єкт культурно-історичну цінність?

- хто є автором досліджуваного об'єкта?

- чи є він оригіналом або копією?

- чи є аналізований об'єкт унікальним: виготовлений він в єдиному екземплярі чи ні?

- чи є сліди реставрації, якщо так, то які саме були реставраційні роботи та як вони вплинули на первісний вигляд?

- яка ринкова вартість поданого на дослідження товару? Якщо перед експертом ставиться питання про вартість твору, у документі про призначення експертизи (залучення експерта) обов'язково зазначається період (час), станом на який необхідно вирішити поставлене питання.

Окрему групу завдань для мистецтвознавчої експертизи складають такі питання, які стосуються виявлення ознак пропаганди культу насильства та жорстокості, мають порнографічний характер, у тому числі дитячої, а також щодо зображень комуністичної або нацистської символіки.

Як бачимо, питання, що пропонуються як орієнтуючі, надають загальне поняття щодо можливостей та напрямків судово-мистецтвознавчої експертизи. Для потреб практики ми пропонуємо розділяти питання за видами судово-мистецтвознавчої експертизи та розробити перелік узагальнюючих питань щодо кожного виду об'єкта такого дослідження.

Зокрема, О. О. Шульга у своєму дисертаційному дослідженні робить вдалу спробу розробки окремих питань до комплексних експертиз, що містять і судово-мистецтвознавчі дослідження. Наприклад, щодо експертизи зброї він пропонує наступні варіанти запитань: чи відносить зброя до вогнепальної або холодної; визначення часу та географії створення об'єкта; визначення майстра-зброяра; матеріальної цінності, історичної цінності тощо [2, с. 181-182].

Спираючись на класифікації за родами творів мистецтва, можлива розробка запитань окремо для експертизи літературних, музичних, творів зображувального мистецтва; для експертизи площинних зображень, скульптури, архітектури та декоративно-прикладних виробів тощо. При цьому вважаємо за потрібне також враховувати підвиди в подібних класифікаціях

Список використаної літератури

1. Інструкція про призначення та проведення судових експертиз та експертних досліджень, затверджена Наказом Міністерства юстиції України 08.10.1998 №53/5. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0705-98#Text> (дата звернення: 09.10.2022).

2. Шульга О. О. Судово-мистецтвознавча експертиза у кримінальному судочинстві України: дис. доктора філософії : 081 – Право / Київ, 2020. 273 с.